

УДК 633.88

Код UPOV: URTIC_DIO

Методика
проведення експертизи сортів кропиви дводомної (*Urtica dioica* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Urtica dioica* L. та його гібридів.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння / живці / розсада

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння / садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння / садивного матеріалу має становити 3 г або 100 шт. розсади чи живців.

2.3 Насіння / садивний матеріал мають бути здорові на вигляд, не уражені хворобами, не пошкоджені шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних та сортових характеристик.

2.4 Насіння / садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 100 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,70 \times 0,30$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

- MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);
- VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин/частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 100 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

- MG: разове вимірювання 100 рослин або частин 100 рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;
- VG: візуальна разова оцінка 100 рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1-9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту, яку використовують для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 5% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 100 рослин допускаються дев'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);

- Листок: за довжиною (ознака 10);
- Суцвіття: золотистий відтінок забарвлення (ознака 17).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати / висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів кропиви дводомної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 2	дуже низька	1	
		низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
		дуже висока	9	
2. QL	Рослина: габітус VG 2	прямий	1	
		напівпрямий	2	
		розлогий	3	
3. (*) QL	Рослина: галуження MS 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
4. (+) QN	Стебло: кількість галузок MG, 2	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
5. QL	Стебло: антоціанове забарвлення VS, 1	відсутнє	1	
		наявне	9	
6. QL	Стебло: опушення VG, 1	відсутнє	1	
		наявне	9	
7. PQ	Стебло: форма поперечного перерізу MS, 1	чотиригранна	1	
		округло-чотиригранна	2	
8. QN	Стебло: інтенсивність зеленого забарвлення VS, 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
9. (*) PQ	Листок: за формою VS 2	яйцеподібно-ланцетний	1	
		видовжено-яйцеподібний	2	
10. (*) (+) QN	Листок: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
11. (+) QN	Листок: за шириною MS 2	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
12. PQ	Листок: щільність опушення VS, 1	нещільне	3	
		помірне	5	
		щільне	7	
13. (*) QN	Листок: зубчастість краю VS, 2	мілка	3	
		середня	5	
		глибока	7	
14. PQ	Листок: форма верхівки VS 2	поступово звужена	1	
		загострена	2	
		гостра	3	

1	2	3	4	5
15. QN	Суцвіття чоловіче: за щільністю VS, 2	нешільне	3	
		помірної щільності	5	
		щільне	7	
16. QN	Суцвіття чоловіче: положення в просторі VS, 2	пряме	1	
		поникле	2	
17. (*) QL	Суцвіття: золотистий відтінок забарвлення VS, 2	відсутній	1	
		наявний	9	
18. (+) QN	Рослина: час початку цвітіння MS, 1	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
19. PQ	Плід (горішок): за формою VS, 3	яйцеподібний	1	
		округло-еліптичний	2	
20. (+) QN	Рослина: час початку достигання плодів MS, 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
21. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 4	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів кропиви дводомної

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Початок достигання плодів
4	Стигле насіння

Загальний вигляд рослини

До 1. Рослина: за висотою, см.

Дуже низька – до 60, низька – 60–100, середня – 101–150, висока – 151–200, дуже висока – понад 200.

До 4. Стебло: кількість галузок, шт.

Мала – до 4, середня – 4–7, велика – понад 7.

До 10. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 8, середній – 8–15, довгий – понад 15.

До 11. Листок: за шириною, см

Вузкий – до 3, середній – 3–6, широкий – понад 6.

До 18. Рослина: час початку цвітіння, місяць, декада.

Ранній – I декада червня, середній – II декада червня, пізній – після II декади червня.

До 20. Рослина: час початку достигання плодів, місяць, декада.

Ранній – I декада липня, середній – II декада липня, пізній – після II декади липня.

До 21. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 0,3; середня – 0,3–0,4; велика – понад 0,4.

9. Література

1. Біленко, В. Г. та ін. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медицині та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 329–333.

2. Лебеда А. Ф. и др. Лекарственные растения: Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда, А. П. Исайкина, Н. И. Джуренко, В. Г. Собко. – М.: АСТ – ПРЕСС Книга, 2006. – С. 380–382.

3. Ловкова М. Я. Почему растения лечат / М. Я. Ловкова, А. М. Рабинович, С. М. Пономарева и др. – М.: «Наука», 1999. – С. 172–173.

4. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 59.

5. Попов А. П. Лекарственные растения в народной медицине / А. П. Попов. – К.: Здоровье, 1969. – С. 108–110.